

Намір збільшити податки для газовидобутку потребує оцінки з точки зору енергобезпеки та бізнес-клімату

Dixi Group закликає утриматися від поспішних рішень, які мають потенціал негативного впливу на економічне становище, добробут громадян та виконання законодавства ЄС щодо ринку газу, та висловлює готовність допомогти із формуванням пропозицій щодо оптимального фіскального режиму для розвитку галузі.

Депутати та уряд пропонують збільшити ренту на видобуток газу

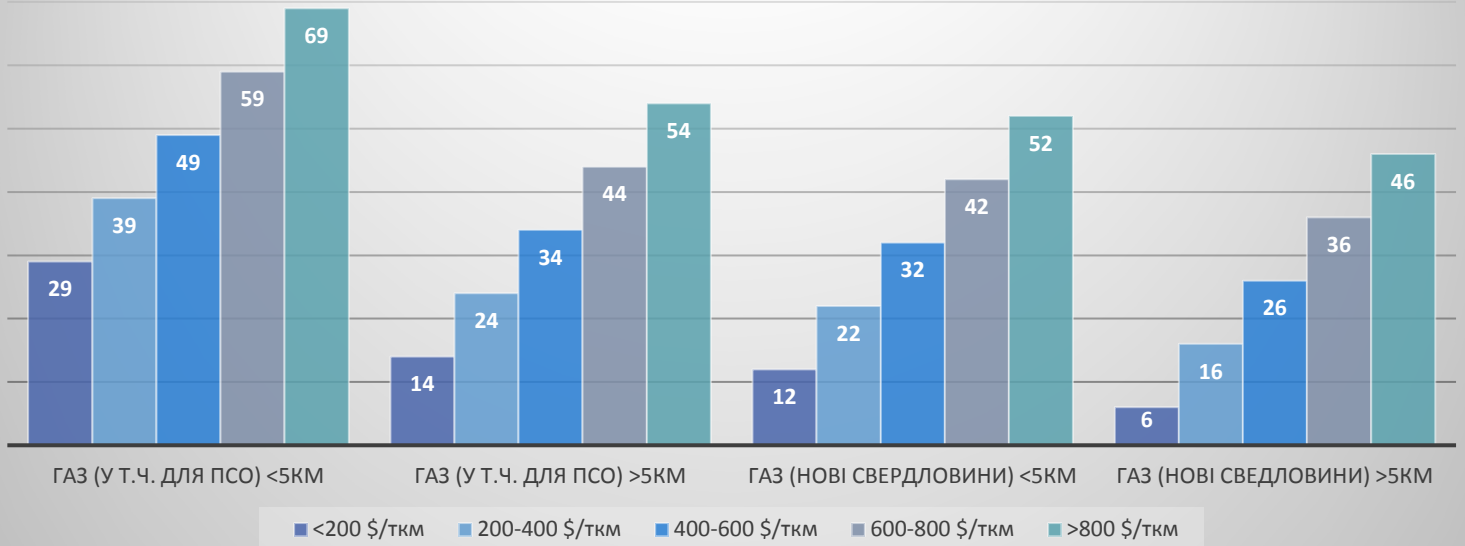
9 та 11 лютого 2022 року ВРУ зареєстровано, відповідно, законопроекти № [7038](#) (депутатський, з ініціативи голови Комітету з питань фінансів, податкової та митної політики Гетманцева Д.О.) та [7038-1](#) (урядовий) про диференціацію рентної плати на видобуток природного газу. В обох законопроектах база оподаткування - **фактична ціна реалізації** – для газу, що буде реалізовуватися для цілей покладення спеціальних обов'язків (ПСО), залишається на рівні, визначеному у відповідних договорах купівлі-продажу між платником ренти та суб'єктом ринку природного газу, на якого покладені такі обов'язки. Для іншого газу ціна реалізації **визначатиметься за більшою з трьох величин:**

- ❖ **середня митна вартість** імпортного природного газу, що склалася у процесі його митного оформлення під час ввезення на територію України за податковий (звітний) період, обчислена Держмитслужбою (як і наразі);
- ❖ середньоарифметичне значення між цінами «Bid» та «Ask», в євро/МВт·год, опублікованими під заголовком «Complete European Gas prices: THE» у звіті «Argus European Natural Gas», що склалося за податковий (звітний) період, яке обчислюється Мінекономіки у порядку, встановленому Податковим Кодексом;
- ❖ середня ціна реалізації (без ПДВ), визначена Мінекономіки за податковий (звітний період), як середньозважена ціна реалізації за всіма умовами оплати, за результатами електронних

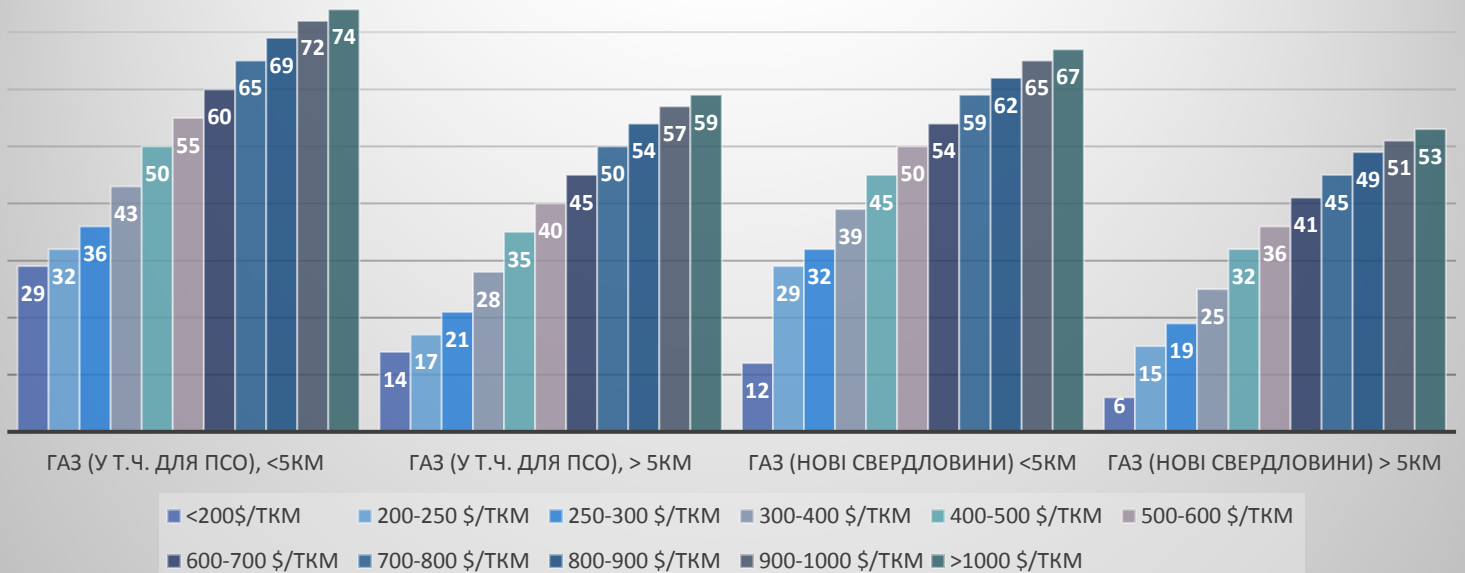
біржових торгів на українських товарних біржах, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.

Диференційовані ставки рентної плати в обох законопроектах пропонується підвищувати пропорційно зростанню ціни реалізації газу, однак за різними диференціаціями:

Пропоновані ставки ренти (зак-т № 7038), %

Пропоновані ставки ренти (зак-т № 7038-1), %

Стимулюючі ставки ренти для нових свердловин згідно із законопроектом № 7038 залишаються на рівні 6 % та 12 % (для видобутку з покладів глибиною до і понад 5000 м, відповідно) і діятимуть до 1 січня 2023 року, а фактичною ціною для визначення ренти для них є середня митна вартість імпортного газу, як це гарантовано Податковим кодексом (підрозділ 9.1.). За альтернативним законопроектом № 7038-1 стимулюючі ставки ренти діятимуть **лише до 1 березня 2022 року**.

У подальшому **стимулююча рента для нових свердловин передбачає значно вищі, так само диференційовані ставки.**

Які передумови?

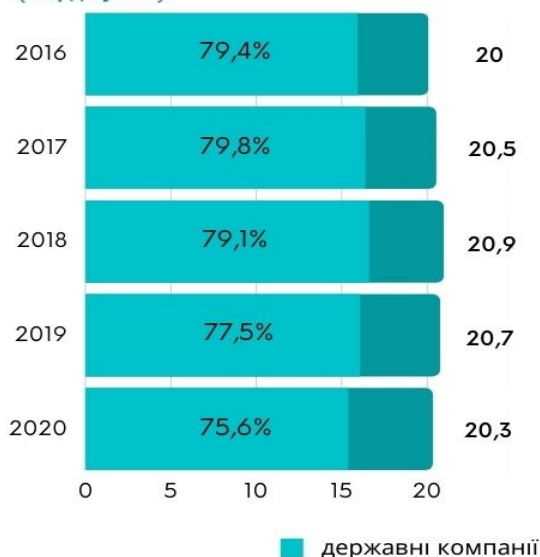
В [пояснювальній записці](#) до проєкта Закону № 7038 (як і його [альтернативи](#)) потреба прийняття визначена достатньо загально: «*стрімке зростання ціни продажу газу природного не впливає на собівартість видобутку. Так виникає екстра-маржа, на яку добувні компанії не розраховували...*». На підтвердження цієї тези не наводиться розрахунків або прикладів. Також, **пояснювальні записки не аналізують вплив реалізації законопроектів на державні видобувні компанії** (або із державною часткою), які - за даними звітів України за Стандартом Ініціативи прозорості видобувних галузей (ІПВГ) за 2013-2020 роки та Energy Map - охоплюють сегмент ринку у розмірі більше 70% та виконують основну роль із забезпечення газом населення та бюджетних установ.

Видобуток корисних копалин

Природний газ

(млрд куб. м)

Нафта

(тис т)

Джерело: [Energy Map](#)

Також у пояснювальних записках зазначається, що збільшені надходження від газової ренти планується направити на «... субсидії тим групам громадян та компаній, які найбільше постраждали від зростання цін на газ природний». При цьому, не вказано розрахунків щодо кількості громадян та/або компаній, оцінок ступеню втрат та/або кількості необхідних додаткових видатків на такі субсидії. Подібна невизначеність особливо актуальна в умовах вже існуючого регулювання цін – через базові річні пропозиції постачальників та балансуєчу групу «Нафтогазу» з пільговою оптовою ціною для постачальників для потреб населення, а також обмеження націнки постачальників і видобувників для потреб компаній-виробників «соціально значущих» товарів.

Більше інформації щодо можливих джерел використання дає зміст та пояснювальна записка до законопроекту № [7012-2](#) «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» (депутатський, з ініціативи голови Комітету з питань національної безпеки, оборони та розвідки Завітневича О.М.) Автори зазначають, що збільшення видатків по спеціальному фонду державного бюджету в сумі **239 млрд грн**, отриманих від рентної плати за користування надрами для видобування природного газу, спрямовується на:

- ❖ заходи із стабілізації ринку природного газу в обсязі **157,9 млрд грн**;
- ❖ заходи із урегулювання заборгованості суб'єктів ринку природного газу (у рамках врегулювання боргів за «температурні коефіцієнти») в обсязі **46,7 млрд грн**;
- ❖ допомогу в рамках Програми «є-Підтримка» в обсязі **4,1 млрд грн** (виплати населенню за повний курс вакцинації від COVID-19 та бустерної дози);
- ❖ заходи щодо підвищення обороноздатності і безпеки держави в обсязі **16,3 млрд грн**, в тому числі для Міноборони додаткові видатки у сумі **11,8 млрд грн** на грошове забезпечення військовослужбовців, відновлення непорушних запасів обмундирування, індивідуальних засобів захисту, а також виконання завдань територіальної оборони, та для Міністерства внутрішніх справ України - **4,5 млрд грн**;
- ❖ створення умов для надання якісних та доступних освітніх послуг в обсязі **14 млрд грн** для розвитку матеріально-технічної бази закладів освіти, розбудову нового освітнього середовища та стимулювання професійного розвитку вчителів.

Втім, ініціативи все ж варто розглядати комплексно і з огляду на такий контекст. Зокрема, рента також називається основним джерелом наповнення Фонду майбутніх поколінь, який може бути утворений за ініціативою Президента України щодо «економічного паспорту українця». Відповідні законопроекти (№ [6394](#), [6395](#), [6396](#), [6397](#)) наразі перебувають на розгляді ВРУ разом із низкою альтернативних законопроектів. Експерти DiXi Group та НадраMonitor [підрахували](#), що для запропонованої до розгляду моделі наповнення Фонду (за рахунок ренти) поточних бюджетних показників (надходжень від рентних платежів) буде недостатньо для повного покриття витрат без

шкоди для макрофінансової стабільності держави. Отже, у цих умовах ініціатива щодо запровадження диференційованих (у більшості випадків підвищених) ставок ренти є очікуваною і прогнозовано не остаточною. Незважаючи на те, що наразі законотворці прив'язують законопроект до кризової ситуації із цінами на газ та необхідністю підтримки вразливих споживачів, ініціатива - зважаючи на контекст - може мати більш довгострокову перспективу.

Також, ці законопроекти розглядати слід у комплексі із законопроектом № [6426-1](#), відповідно до якого Кабмін при покладанні спеціальних обов'язків може визначити граничний рівень ціни купівлі-продажу/постачання природного газу для певної категорії суб'єктів ринку. Це буде означати, що **газ для ПСО за ціною відповідного контракту і з найнижчою рентною ставкою можна бути продати не дорожче рівня, встановленого КМУ, при цьому уряд може встановити такі обмеження для потреб невизначеної категорії споживачів.** Наразі КМУ, не називаючи своє рішення ПСО, вже **обмежив** надбавку для продажу газу на біржі постачальникам суспільнозначущих товарів та суттєво звузив конкуренцію в інших сегментах ринку через контракти «Нафтогазу» з фіксованими цінами (нижче ринкових). Таким чином, у разі прийняття обох законопроектів, слід очікувати збільшення впливу КМУ на ринок природного газу та можливостей ручного регулювання.

Загалом, обидва законопроекти **не вирішують проблему ціни на газ, яка є волатильною та залежить від європейських котирувань.** Ціна на європейському ринку, частиною якого є Україна, зросла у тому числі через маніпулятивну поведінку «Газпрому», який штучно обмежував пропозицію і не бронював додатковий транзит українською ГТС. Натомість даний законопроект пропонує всім видобувним компаніям, що працюють в Україні, у т.ч. державним, що забезпечують енергетичну безпеку та стійкість України, платити підвищену ренту.

При цьому питання викликають альтернативні чинному (середня митна вартість імпортного газу) способи визначення ціни реалізації газу. Зокрема, вибір такої величини як середньоарифметичне значення між цінами «Bid» та «Ask» на хабі TNE, за даними звіту «Argus European Natural Gas», викликає низку питань:

- ❖ чому саме TNE (Німеччина), а не інші ліквідні хаби (напр. TTF)? на який продукт орієнтуватися?
Оскільки показники попиту-пропозиції різняться за кожним сегментом ринку, а також часом поставки, середнє арифметичне цін на усі продукти, що торгуються на хабі, видається нерепрезентативною величиною. Більш раціонально було б рахувати середньозважений показник;
- ❖ чому джерелом обрано звіт, доступ до якого є платним?
Такий підхід не дозволяє учасникам ринку самостійно верифікувати достовірність фактичної ціни, яку визначає Мінекономіки.

Середньозважена ціна реалізації газу на українських біржах так само не задовольняє критерій чіткості формулювання, оскільки не вказано, результати яких саме торгів (коротко-, середньо- чи довгострокового ринку) беруться до розрахунку. До того ж, результати біржових торгів поки не можуть бути репрезентативним показником цінової ситуації на українському ринку. В 2020 році на «Українській енергетичній біржі» було [реалізовано](#) 2,51 млрд кубометрів газу, що становить 9% [кінцевого споживання](#). Також, враховуючи той факт, що велика частка на внутрішньому ринку припадає на одного гравця – «Укргазвидобування» - не варто виключати ймовірність використання ринкового впливу на ціни. Без достатнього рівня ліквідності торгових площадок, механізмів клірингу, розвитку конкуренції в оптовому сегменті ринку (напр., через gas release program) та введення необхідних інструментів ринкового нагляду (REMIT), орієнтування виключно на внутрішні біржові котирування поки не можна вважати надійним індикатором ціни. Більш того, **оскільки законопроекти пропонують брати в якості бази нарахування ренти вищу із величин розрахунку ціни реалізації, це не сприяє створенню надійного внутрішнього цінового бенчмарку в Україні.**

Потенційні наслідки законодавчих ініціатив

Наслідки застосування диференційованих ставок ренти згідно із законопроектами доцільно розглядати у двох площинах: роботі державних компаній та видобувної галузі в цілому.

Державний сектор

Для видобувних компаній державного сектора критично важливо не збільшувати вартість видобутку газу, адже в такому випадку їм буде важче конкурувати із приватними компаніями та витримати фіксовані ціни на газ для потреб населення та теплопостачальників. За [твердженням](#) голови правління «Нафтогазу» Юрія Вітренка, компанія вже [витрачає більше грошей на видобуток газу, ніж отримує від його реалізації](#), а різниця традиційно покривалася за рахунок надходжень від транзиту або фінансувалася за рахунок кредитів. Деякі експерти [оцінюють](#), що обсяги ренти, яку сплачує «Укргазвидобування», співставні із ціною, за якою компанія продає газ «Нафтогазу». Ці сигнали свідчать, що підвищення ставок ренти для компаній державного сектора – які вже є ключовими донорами бюджету та виконавцями «соціальних завдань» уряду - є вкрай небажаним і загрозливим. Зокрема це стосується виконання завдань «досягнення Україною енергетичної незалежності, зокрема незалежності від імпорту природного газу» та «сталий розвиток видобувної бази з урахуванням економічної доцільності та прийнятну довгострокову дохідність інвестицій», визначених [Політикою власності](#) «Нафтогазу» (затвердженою постановою КМУ від 21 жовтня 2020 р. № 982).

У разі прийняття будь якого із законопроектів видобувні компанії державного сектора мають дві можливості розвивати видобуток газу із новими ставками ренти: або на умовах раніше укладених угод про розподіл продукції, які захищені від податкових змін законодавством, або для цілей ПСО.

Оскільки УРП, укладені на сьогодні «Укргазвидобуванням», не передбачають виходу на промисловий видобуток у найближчі роки, очевидно, **що єдиним актуальним варіантом збереження умовно-прибуткової роботи «Нафтогазу» є відновлення ПСО з низькою регульованою ціною реалізації**, що відкине реформу ринку на роки назад. В усіх інших випадках компанії групи «Нафтогаз» втратять фінансовий ресурс для інвестування нарівні із приватними видобувними компаніями.

Газовидобуток в цілому

При поточних цінах на газ вище 1000 дол. США за тис. км – враховуючи всі референтні способи визначення ціни реалізації – ефективні ставки ренти для видобувних компаній зростуть до 54-74% (46-67% для нових свердловин) в залежності глибини та диференціації, яку пропонують законопроекти. Це призведе до зменшення інвестиційного ресурсу компаній (потенційне скорочення обсягів буріння та освоєння нових родовищ), та ймовірно змотивує їх до приховування реальних обсягів товарного газу, утворивши таким чином корупційні ризики. Також, у цілому така непослідовна політика має ефект відлякування інвесторів, у тому числі міжнародних.

Крім того, така політика **не узгоджується з положеннями Національної економічної стратегії на період до 2030 року**, яка передбачає стимулювання видобутку через перегляд та оптимізацію оподаткування галузі, приведення ставки оподаткування рентної плати за видобування нафти і газу до середньоєвропейських показників, а запровадження прогресивної шкали оподаткування обумовлюється визначенням груп надрокористувачів за різними критеріями і з різними пільгами.

Також документ передбачає запровадження стимулюючого режиму оподаткування для підприємств, що експлуатують нові та відновлені свердловини, та для стимулювання видобутку важковидобувних та нетрадиційних покладів вуглеводнів, а ще має одним із цільових індикаторів забезпечення 100 % потреб населення України у природному газі за рахунок власного видобутку.

Чинна **Енергетична стратегія України на період до 2035 року також передбачає стимулювання національного газовидобутку**, розвиток власної ресурсної бази та залучення іноземних інвесторів – серед іншого, через сприяння удосконаленню та стабільності фіскального режиму, збалансоване державне регулювання та мінімізацію політичного впливу на видобувні компанії, створення умов та залучення провідних компаній світу до геологічного вивчення і розробки нафтогазоносних надр з метою підтримання та нарощування обсягів видобутку (особливо для реалізації нових капіталомістких проєктів або комплексної розробки існуючих родовищ).

Висновки:

Ідея диференціювати ставки ренти має потенціал, втім рівень її опрацювання та своєчасність прив'язки до рівня цін викликає низку сумнівів. Механізм диференціації ренти, запропонований законопроектами № 7038 та 7038-1, потребує суттєвого доопрацювання та ґрунтовного публічного обговорення, зокрема в частині:

- ❖ проведення реальної оцінки ризиків впровадження законопроектів для фінансової стійкості «Нафтогазу» та підприємств Групи, з огляду на завдання із забезпеченні енергетичної незалежності України;
- ❖ макроекономічних наслідків у цілому, у комплексі із іншими законопроектами, які просуваються як невідкладні (зокрема, формуванням Фонду майбутніх поколінь для впровадження «економічного паспорту українця», а також змінами в регулюванні ринку природного газу), з метою недопущення негативного впливу на макрофінансову стабільність та ринкові умови;
- ❖ методології визначення фактичної ціни реалізації природного газу, яка не в повній мірі відображає реальний стан речей на ринку.